І чужому научайтесь,
Й свого не цурайтесь...
Т. ШЕВЧЕНКО

СВОБОДА SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК — UKRAINIAN DAILY

Редакція і Адміністрація: "Svoboda", 81-83 Grand St. Jersey City, N. J.
Тел.: HEnderson 4-0237
УНС: HEnderson 5-8740
Тел. в Ню Йорку: BArcly 7-4125

РІК LXIV. Ч. 226. ДЖЕРЗІ СИТІ і НЮ ЙОРК, СУБОТА, 22-го ЛИСТОПАДА (NOVEMBER) 1958 ЦЕНТІВ 12 CENTS TWO SECTIONS (SECTION 1) No. 226. VOL. LXV.

ПРЕЗИДЕНТ ПОГОДИВСЯ ВІДКЛАСТИ НАРАДИ З ПРОВІДНИКАМИ КОНҐРЕСУ

Вашинґтон. — Президент Айзенгавер погодився відкласти на початок січня 1959 року свою щорічну конференцію з демократичними провідниками у Конґресі. Звичайно така конференція відбувалася в половині грудня, але цього року Айзенгавер, ідучи за пропозиціями демократичних провідників спікера Палати Репрезентантів Сема Рейбирна і провідника демократичної більшости в Сенаті сенатора Ліндона Б. Джансона, вирішив відбути цю конференцію пізніше. Можливо що ще перед цією конференцією Президент відбуде наради з республіканськими провідниками Конґресу й обговорить з ними справу свого послання про Стан Унії і нового бюджету, що мав би бути переданий під розгляд новому Конґресові, який збереться в дні 7 січня 1959 року. Конференція з демократичними провідниками відбудеться ще перед відкриттям Конґресу і буде присвячена справам закордонної політики, національної оборони і безпеки. Проголошено рішення през. Айзенгавера відкласти конференцію з провідниками демократичної більшости в Конґресі у четвер 20 листопада ц. р. перед його виїздом до Оґести в Джорджії, де він відбуде свої двотижневі вакації. Цього ж самого дня президент Айзенгавер відбув ще пленарну сесію свого уряду і конференцію з Радою Національної Безпеки. Наради були дуже діловими. Під час сесії уряду була обговорювана справа нового бюджету і під час конференції Ради Національної Безпеки обмірковувано справу проголошеного Совєтами пляну „ліквідації окупаційного статусу Берліну". До Оґести виїхав през. Айзенгавер сам, без своєї дружини, яка залишилася у Вашинґтоні і була господинею Білого Дому на окремому прийнятті, влаштованому для жінок — делеґатів до ОН. Жінки ці репрезентували 30 різних держав.

Суд проти об'єднання двох сталевих компаній

Ню Йорк. — Федеральний суддя Едвард Вейнфелд видав рішення, яким заборонив злиття двох сталевих фірм: „Бетлегем Стіл Корпорейшен" і „Янґставн Шіт енд Тюб Компані". Суддя став на становищі, що об'єднання цих двох великих фірм було б порушенням протитрестового закону Клейтона, бо воно зменшувало б можливість конкуренції і було б великим кроком до монополю в сталевій промисловості. Президент „Бетлегему" Артур Б. Гомер заявив, що він ще не вирішив, чи вносити апеляцію проти заборони. Це рішення було для промисловців несподіванкою, бо вони сподівалися, що цю справу буде вирішувати Найвищий Суд ЗДА. Також представник „Янґставн-у" не є ще рішений, що робити в цій справі, бо треба перестудіювати 88-сторінкову опінію судді Вейнфелда і 199-сторінковий матеріял про цю справу. Якщо ця справа піде на вирішення Найвищого Суду ЗДА, то вона не зможе бути вчасніше вирішена ак в 1960 році.

Мічелл — за рівні права на працю для всіх американських громадян

Ню Йорк. — Секретар праці Джеймс С. Мічелл промовляв на зборах Крайової Ліґи Рівних Можливостей для Всіх в готелі Вальдор - Асторія і домагався, щоб поставити кінець расовим обмеженням при приниманні на працю, бо інакше ЗДА не зможуть втримати проводу у вільному світі. Рівні права на працю, — це не тільки домашня проблема, бо вона має і міжнародне значення. І ті, які хотіли б відмежувати білих від чорних якоюсь лінією, повинні знати те, що дві треті населення на нашій землі є кольорові. На зборах було присутніх 1,500 осіб. Секретар Мічелл відчитав звернення президента Айзенгавера, який закликав продовжувати працю всіми засобами в тому напрямку, щоб здійснити засади американської справедливости і рівности. Промовляли губернатори Ню Йорку і Ню Джерзі Аверелл Гарриман і Роберт Б. Майнер. Гарриман казав, що у війні проти Кремлю проблема оборони громадянських прав є дуже важлива.

Серед продуцентів і підприємців панує оптимізм щодо економіки ЗДА

Ню Йорк. — Корпорація „Дан і Бред стрітт" на основі переведених опитувань стверджує, що між підприємцями і продуцентами панує великий оптимізм щодо економіки цієї країни. На 1548 опитуваних керівників підприємств аж 72 відсотки передбачають, що в першій чверті 1959 року будуть кращі торги як в тому самому часі цього року. Роздрібні продавці сподіваються продати більше товарів, як на початку 1958 року. Між продуцентами оптимісти відносяться до песимістів як 14 до 1-го. 73 відсотки продуцентів тривких товарів передбачають більший рух як минулого року. (Тривкі товари, — це авта і меблі). 71 відсоток продуцентів нетривких товарів (текстилії, харчі і одежа) також оптимістично дивляться на майбутнє. 24 відсотки підприємців думає збільшити ціни на товари, а минулого року про це думали тільки 17 відсотків.

В АМЕРИЦІ

● **У Сенфорді, Флорида,** на 62-му році життя помер полковник Ґреґорі Кессеніч, який під час другої світової війни винайшов зброю для нищення ворожих танків. Про цей винахід тоді публічно не говорили й не писали, і тому широке громадянство не знало, що винахідником „базуки" є Кессеніч.

● **У переведеній серед учителів Стемфорду, Конн.** анонімовій анкеті деякі з них заявили, що треба дозволити в школах публічно карати неслухняних учнів фізичною карою, бо це, мовляв, є добрий виховний засіб. Згідно з теперішнім реґуляміном, карати фізично учнів можна лише неприлюдно в присутності директора.

● **Секретар Білого Дому С.** Джеймс Габерті відмовився дати вияснення, як — після надання стейтових прав Алясці — виглядатиме новий американський прапор із 49 зірками.

● **З Оттави** повідомляють, що в жовтні ц. р. число безробітних в Канаді збільшилося на 42,000 і досягло числа 313,000.

● **Під час розпродажу образів** у Ґалерії Парк Вернетта в Ню Йорку продано 24 образів за 1,548,500 долярів. В розпродажі брало участь коло 2,000 осіб із ЗДА, Венесуелі, Мехіко та Европи. Найбільше, бо аж 152,000 долярів, заплачено за картину Пікассо з 1903 року „Мати і дитина". В 1955 році цей образ коштував 45,000 дол.

ПРЕДСТАВНИКИ УККА ВЗЯЛИ УЧАСТЬ У ВСЕАМЕРИКАНСЬКІЙ КОНФЕРЕНЦІЇ ДЛЯ БОРОТЬБИ З КОМУНІЗМОМ

Учасники зборів Всеамериканської Конференції для боротьби з комунізмом під час товариської зустрічі. Від ліва: В. С. „Том" Соєр — секретар Конференції, д-р Деніел А. Полінґ — голова ради Конференції, пані Чіянґ Кай-шек, д-р Лев Е. Добрянський — голова УККА, д-р Петро Леінс — президент Американської Латвійської Асоціяції і п. Іван Дужанський — член Екзекутивної Ради Всеамериканської Конференції для боротьби з комунізмом.

Індіянополіс, Інд. — В днях 13 до 15 листопада ц. р. відбулися тут дев'яті з черги річні збори Всеамериканської Конференції для боротьби з комунізмом, що її активним членом є теж Український Конґресовий Комітет Америки. УККА репрезентували на цих зборах п. Іван Дужанський з Шикаґо, який є членом Екзекутивної Ради цієї Конференції і проф. д-р Лев Добрянський, голова УККА. Збори тривали три дні і головною темою нарад була справа совєтської стратегії для здобуття панування над світом. Під час нарад Конференції багато зацікавлення викликав виступ Джана Нобла, який говорив про боротьбу учасників українського резистансу в совєтських концентраційних таборах. У вислідi нарад до Екзекутивного Комітету Конференції вибрано знову п. Івана Дужанського, який під час самих зборів виконував теж функцію члена номінаційної комісії. Учасники конференції виявили основне знання цілей, завдань методів російського комуністичного імперіялізму і глибоку свідомість його загрози для вільного світу. Під час влаштованого у рямцях зборів прийняття українські репрезентанти проф. Л. Добрянський і п. Іван Дужанський мали можливість безпосередньої зустрічі і розмови з панею Чіянґ Кай-шек, дружиною президента Національного Китаю. У своїй промові, виголошеній під час зборів, пані Чіянґ Кай-шек з'ясовувала подібність між німецьким нацизмом і сучасним російським комунізмом. Провід і члени Конференції висловили признання для праці УККА і його ролі у працях Конференції. Чергові збори конференції відбудуться в наступному році у Кензас Сиṫі, Мо.

Не випускатимуть в цьому році сателіта „Ванґард"

Вашинґтон. — Представник Крайової Аеронавтичної і Космічної Адміністрації повідомив 20 листопада, що в цьому році не буде більше проб випустити штучний сателіт при допомозі керованої ракети „Ванґард". Дальші проби відбудуться аж в 1959 році, коли вдасться докладніше випробувати ракету „Ванґард". Фльота досі 6 разів пробувала випустити сателіт в орбіту Землі, але успішна була тільки проба з 17-го березня, від коли 3,5 фунтовий штучний місяць кружляє довкола Землі, що може робити впродовж 200 років, як передбачають фахівці. Цьогорічні висилання штучних сателітів відбуваються у зв'язку з Міжнародним Географічним Роком, який кінчається 31 грудня 1958.

Архиєпископ Макаріос заповідає боротьбу в ОН за незалежність Кипру

Об'єднані Нації. — Духовий і політичний лідер кипрських греків архиєпископ Макаріос заповів на пресовій конференції, що греки зголосять в Об'єднаних Націях резолюцію за признання Кипрові державної самостійности і будуть боротися за таку — єдину для них сприйнятливу — розв'язку цієї справи. Вони відмовились від попереднього свого становища щодо прилучення Кипру до грецької держави. Макаріос покликався нібито на підтримування пляну державности Кипру також американськими чинниками, але вони про це не заявились. Макаріос критикував дотеперішнє невтральне становище Америки в справі Кипру, бо, мовляв, ніхто не може бути невтральний, коли мова про принципи. Він відмовився осудити терор підпільно-грецької організації на Кипрі, бо — мовляв — насильство завжди викликує у реакції також насильство. Зрештою, твердив він, його заява з осудженням терору також його не припинила б, бо припинити його може тільки англійська політика, що признала б Кипрові право на самостійність. Макаріос заповів, що в самостійному Кипрі турки дістануть належні їм права з пропорційним представництвом в соймі ітд. Ця справа має прийти під обради Політичної Комісії Генеральної Асамблеї Об'єднаних Націй в найближчому тижні.

В ОН радять над узгідненням резолюції щодо міжплянетного обширу

Об'єднані Нації. — В кулюарах Об'єднаних Націй гарячково заходяться біля того, щоб бодай щодо міжплянетних просторів осягнути порозуміння між Заходом і Совєтами та прийняти в цій справі спільну компромісову резолюцію. Підставою для „надії", що вдасться викувати таке порозуміння, став відступ Совєтів з їх первісного становища, що Совєти тільки тоді погодяться на спільну контролю міжплянетних просторів, якщо Америка зліквідує свої заморські бази. Таке нісенітне становище Совєтів не підходило навіть до дискусії. Коли ж Совєти змінили те становище і в своїй останній пропозиції промовчали зовсім справу американських баз та взагалі інші питання міжнародного роззброєння, а признали принципи, що 1) міжплянетні простори повинні служити мирним цілям і 2) вони повинні знаходитись під міжнародною контролею, постала нібито база для порозуміння. Совєти запропонували, щоб в ОН покликати до життя Комісію для студій над цією проблемою. Саме запропонований її склад викликує найповажніші сумніви: Західні держави, 4 комуністичні і 4 „невтральні", між ними зв'язана з Совєтами Арабська Республіка і совєтофільська Індія. Проте американський амбасадор при ОН Генрі Кебот Ладж відбув довшу нараду з совєтським віце-міністром Валеріяном Зоріном і пред'явив йому компромісовий західній проєкт. Після того відбулась нарада 20-х спонзорів західньої резолюції, Зорін заявив, що він переслав отриманий компромісовий проєкт на розгляд до Москви, але що „має надію".

Тунісія переговорює за зброю із ЗДА та з комуністами

Туніс. — Тунісія вже переговорює про закуп невеликої кількости зброї від Чехословаччини і Юґославії і сподівається дістати в найближчих днях відповідь. Заявив це туніський президент Габіб Бурґуїба у пресовому інтерв'ю, потвердивши одночасно ще раз, що він — приятель Заходу, сподівається прибуття в найближчому часі перших транспортів зброї обіцяних Тунісії Америкою, та що в справі закупна зброї в Америці також ведуться переговори. Бурґуїба признав одверто, що від висліду розмов на цю тему з Америкою залежить, чи він старатиметься за більші і дальші транспорти від комуністів. Бурґуїба прийняв два дні тому директора Адміністрації міжнародної кооперації, яка тепер займається розподілом американської допомоги закордонові, Джеймса Смита, та асистента державного секретаря для африканських справ, Джозефа Саттервейта. Ці обидва високі американські державні урядовці прибули до Тунісії, роз'їжджаючи по таких малорозвинених африканських країнах, як Ґана, Ніґерія, Ліберія, Кенія, Етіопія і Судан. Вони мають за завдання з автопсії перевірити економічний стан і потреби тих країн.

ЗА ТИЖДЕНЬ — ЮВІЛЕЙНА ЗУСТРІЧ „СВОБОДИ" З ГРОМАДЯНСТВОМ

Джерзі Сиṫі. — За тиждень, в суботу 29-го листопада о год. 6-ій ввечері відбудеться тут у прекрасній залі нового Українського Народного Дому, одного з найбільших і наймодерніших того роду домів в Америці, ювілейна зустріч „Свободи" з українським громадянством, влаштована з нагоди 65-річчя „Свободи", головно „для популяризації проблем української культури, для вшанування її творців та для допомоги її потребуючим працівникам" — як це сказано в оголошеннях. Це останнє і є одною з головних цілей зустрічі, як зважити, що між нами у цій країні як і на інших континентах є поважна кількість таких найбільш потребуючих, які — кажучи словами сл. п. д-ра Луки Мишуги — „кують долю свого народу, але не дбають про свою власну". Для допомоги цим потребуючим працівникам української культури створено недавно при ЗУАДКомітеті, з ініціятиви Об'єднання Українських Письменників „Слово", окремий Український Літературний Допомоговий Фонд і весь прибуток із зустрічі „Свободи" призначений на цілі того фонду. Програма зустрічі, що відбудеться при застелених столах, включає „перекуску і чарку вина" — сказано в оголошеннях. Цією ділянкою турбується комітет Пань, складений головно з урядничок „Свободи" та дружин її редакторів і урядовців УНСоюзу.

Марія Лисогір

У самій програмі є гостинні виступи відомої нашої оперової співачки п-ні Марії Лисогір, дружини заступника головного предсідника УНСоюзу, яка влітку цього року виступала із своєю оперою на міжнародній виставці в Брюсселі, що співатиме при фортепіяновому акомпаніяменті п. Ольги Дмитрів, та виступ директора Українського Театру в Америці п. Йосипа Гірняка в ролі Гриця Зозулі. Важливою точкою програми буде „жива Свобода" — виступи її редакторів з короткими коментарями на актуальні теми. Час кожної статті обмежений до трьох мінут, отже гості матимуть нагоду переконатись, що і скільки можна сказати за три хвилини. Теми цих коротких статтей: „Газета і суспільність", „Совєтська магія", „Українська наука на еміґрації", „Україна в міжнародній політиці", „Українська література по цей бік залізної заслони", „Незакінчена місія", „З наших буднів", „Людина і атом", „Друга ґенерація" та інше. У рямках цієї „живої Свободи" виступить також її давній і постійний співробітник проф. Кларенс Меннінґ, що читатиме таку ж коротку статтю про український вклад в американську культуру. Важливою точкою програми буде: — маємо честь представити працівників української преси, літератури, мистецтва, науки, політики та суспільно-громадського життя, зокрема, його піонерів. Після „офіційної" програми буде інтересне змагання за здобуття

Дир. Йосип Гірняк

прекрасного образу одного із славних українських мистців. Образ походить із спадщини покійного головного редактора „Свободи" д-ра Луки Мишуги і буде напевно прикрасою в домі щасливця, що його здобуде. Зокрема, атракційною в багатьох відношеннях повинна бути передбачена в програмі точка „забави і розваги" з всілякими „несподіванками". Тепер кожного дня напливають нові зголошення до участи в імпрезі, отже є всі підстави сподіватися, що зустріч буде інтересна в кожному відношенні.

СОВЄТИ ПРОДОВЖУЮТЬ АКЦІЮ ПРОТИ БЕРЛІНУ

СОВЄТСЬКИЙ АМБАСАДОР ОФІЦІЙНО ЗАПОВІВ ЗАХОДИ МОСКВИ ПРО ЗМІНУ ПРАВНОГО СТАНУ БЕРЛІНУ

Берлін. — Совєтський амбасадор в Західній Німеччині Андрей Смірнов зголосився до канцлера Конрада Аденауера і заявив йому плян совєтського уряду, що змагає формально до закінчення правного стану чотири-державного правління в західньому Берліні, а фактично — до передачі цілого Берліну, разом з його теперішньою західньою частиною, під управління німецьких комуністів. За совєтською термінологією, повинна закінчитись „окупація" Берліну, яка нібито полягає в тому, що війська трьох західніх держав зберігають в ньому гарнізон силою разом коло 10,000 вояків. Ані канцлер Аденауер, ані Смірнов не оприлюднили докладного ходу своєї близько одногодинної розмови, але речник німецького уряду признав, що суттю відвідин в Аденауера була справа Берліну. Негайно після тієї авдієнції Смірнова в Аденауера західньо-німецький міністер закордонних справ д-р Гайнріх фон Брентано запросив на нараду амбасадорів ЗДА, Англії і Франції. Американського амбасадора Дейвіда К. Е. Бруса, який саме був в ЗДА і мав прибути до Бонну назад через день, заступав шарже д'аффер Вільям Тримбл. Брентано заповів свою подорож до західнього Берліну на наступний день. Посадник Берліну Віллі Брандт признав, що „ситуація поважна" та що, мабуть, за найближчий час будуть виставлені знову на твердий іспит нерви берлінців. Однак — заявив він — берлінці готові піддатися радше ще одній бльокаді, ніж погодитись на комуністичну владу. Надії берлінців зв'язані з становищем Заходу. Віллі Брандт знову покликався на останню заяву державного секретаря Доллеса, що кожний замах на Берлін буде трактований так, як безпосередній замах на західніх альянтів. Збоку німецьких комуністів збільшається моральний натиск проти Берліну. Центральний Комітет комуністичної партії видав відозву, в якій покликається на вислід комедії виборів з останньої неділі, як на доказ, що нарід у Східній Німеччині цілком підтримує тамошній режим. Мовляв, 98% голосів впали на комуністичну листу — єдину, на яку можна було голосувати! Комуністичний кандидат до міської ради Західньої Німеччини, у виборах, що відбудуться 7 грудня ц. р., Адольф Детер, просто закликає американців, англійців і французів залишити західній Берлін, що його нібито вони перетворили у „бочку пороху". Східньо-німецька преса постійно розписується про західній Берлін, як про „мостовий причілок" НАТО. Нема вже ніякого сумніву, що актуальним кроком Москви в холодній війні є замах на західній Берлін, щоб передати його в цілості під східньо-німецьку комуністичну владу.

Західня Німеччина плянує 350,000-ну армію на 1960 рік

Париж. — Західньо-німецький міністер оборони Франц Йосиф Штравс звітував перед парляментаристами 15-ох держав Північно - атлянтійського пакту, що відбувають з'їзд у Парижі, про збройні сили Німец. Федеративної Републіки та інформував їх водночас про сили східньо-німецької комуністичної армії. Західньо - німецька армія нараховує тепер 9 дивізій, з яких 7 включено до армії НАТО, а дві будуть додані туди в 1959 році. За т. зв. Паризькими протоколами Західня Німеччина має право поставити 12 дивізій і вона задумує здійснити цей плян до 1961-го року. Чисельна сила теперішньої німецької армії охоплює 175,000 вояків і старшин. У 1960 році те число буде подвоєне. Д-р Ф. Штравс твердив, що східньо - німецькі збройні сили нараховують 727,000 осіб, з яких 250,000 знаходяться в стадії вишколу.

В Ізраїлі вбито дружину англійського військового аташе

Єрусалим. — Дружину англійського летунського аташе, 47-річну Джойс Мері Доран, знайдено мертвою в кущах, недалеко того місця, де Йордан вливається до Галлилейського озера. Стверджено, що вона згинула від крісових куль, відданих з недалекої віддалі. Її чоловік, коммодоре Кеннет С. Доран, який перебував в Тель Авіві, повідомив був поліцію, що його дружина, що в тому часі була в Єрусалимі з 8-річним синком, вийшла в понеділок з дому на прохід і зникла. Поліція перевела розшуки в прикордонній смузі і знайшла тіло. Стверджено сліди босих ніг двох чоловіків, які вели від місця вбивства до сирійського кордону. Ізраїль оскаржує сирійських прикордонних вояків у тому вбивстві, покликаючись на подібні попередні прецеденси. Уряд З'єдиненої Арабської Републіки відкидає від себе всяку вину.

У СВІТІ

● **Папа Іван XXIII** заповів, що в дні 27-го ц. м. особисто візьме участь в інавґурації академічного року т. зв. Лятеранського Атенеум в Римі. 23-го ц. м. Папа перейме в посідання Базиліку св. Івана Лятеранського, як єпископ Риму. Часті виїзди нового Папи поза Ватикан є новиною у ватиканських традиційних звичаях.

● **Арнольд Цвайґ,** німецький письменник жидівського роду, дістав нагороду Леніна „за заслуги в пропаґуванні миру між народами". Цвайґ утік був з Німеччини до Палестини у 1933 році, але після війни вернувся — до Східньої Німеччини, під комуністичне володіння. Він має тепер 71 рік.

● **Колишній єгипетський король Фарук,** який постійно живе в Італії, заскаржив до суду фабриканта цукорків у Мілянo, який один із своїх виробів назвав „фарук". Суд відкинув скаргу екс-короля, ствердивши, що ім'я Фарук в арабському світі таке поширене, що не можна зв'язувати цукорка тієї назви виключно з особою колишнього єгипетського короля.

● **Між Ню Йорком і Лондоном** встановлено комунікацію ракетними пасажирськими літаками. „Веінґ 707" Пан-американської лінії в понеділок 17-го ц. м. привіз до Ню Йорку 110 пасажирів, а англійський „Комет" — 33-ох пасажирів. Американський ракетний велетень спізнився на 13 годин з огляду на густу мряку, що захопила його в Ірляндії.

● **Колишнього совєтського прем'єра Ніколая Булґаніна,** що його Хрущов минулого тижня вперше оскаржив офіційно в приналежності до „антипартійної кліки", усунено з посту голови обл. ради народного господарства в Ставрополі на Кавказі. Його дальша доля невідома.

● **У найелеґантнішому готелі в Каїро** кілька днів тому стався скандал: до кімнати вдови недавно померлого Аґа Хана III-го вдерся араб Салем Абдуллах, охоронець 5-річного сина савді - арабського короля Савда, і важко побив її. Виявилось, що Абдуллах переплутав поверхи і злякався, побачивши, як йому здалося, в кімнаті малого князя, якусь чужу жінку.

СВОБОДА SVOBODA
Український щоденник UKRAINIAN DAILY
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays, Mondays & holidays (Saturday & Monday issues combined) by the Ukrainian National Association, Inc. at 81-83 Grand Street, Jersey City 3, N. J.
Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J., on March 30, 1911 under the Act of March 8, 1879
Accepted for mailing at special rate of postage provided for Section 1130 of Act of October 3, 1917 authorized July 31, 1918
За оголошення редакція не відповідає і не зобов'язується повертати незамовлені матеріяли.
За кожну зміну адреси платиться 10 центів.
Адреса: "SVOBODA", P. O. Box 346, JERSEY CITY 3, N. J.

СИМВОЛ БАЗАРУ

21 листопада ц. р. сповнились 37-мі роковини одної з найтрагічніших подій в історії українських визвольних змагань, водночас події, яка перейшла в історію України, як світлий символ героїзму, надхненого любов'ю до батьківщини і вірністю вояцькій присязі.

21-го листопада 1921 року на полі біля містечка Базар на Волині большевицький загін розстріляв 359 українських вояків, які дістались в полон після повної невдачі відомого Другого Зимового походу, що вирушив був з таборів інтернованих у Польщі трьома групами, щоб підсилити в Україні повстанський рух, скоординувати його і розпочати нову дію збройної боротьби з окупантами. З цілого ряду посередніх і безпосередніх причин не вдалося осягнути ані військових, ані політичних цілей. Всі ці причини вже досить докладно з'ясовані в історично-аналітичних нарисах. З нинішньої перспективи ці деталі не мають значення, — вони цікаві тільки для істориків. Але з усього того нещасного, наперед засудженого на невдачу військового задуму, залишилось в пам'яті найчіткіше згадане остаточне припечатання його кров'ю 359-ох безборонних полонених. Їхнє безприкладне геройство в тому, що вони відмовились „покаятись" і вступити в ряди червоної армії. Стоячи перед націленими ворожими скорострілами, козак Щербак із колишньої Шостої дивізії Армії УНР, в імені всіх 359-ох заявив голосно: „Бачимо, що на нас чекає, і не боїмося смерти, але до вас служити не підемо..." Його слова підхопили засуджені на смерть окликом „слава", а спів „Ще не вмерла" змішався з торохкотінням скорострілів.

Трагічний патос, що повівав від тієї події, стоїть понад холодними міркуваннями про правильність чи неправильність стратегічного плянування, про доцільність чи недоцільність тієї виправи. Не всі ті, що вмирали під Базаром, розумілись на одному і другому. І може не всі вони могли б пояснити, що таке ідея. Але свою вірність ідеї доказали вони одним найвищим добром, що його має людина, — своїм життям, — доказали з повною свідомістю, відкидаючи запропоноване їм життя в неволі, на службі ворога. Ті, які гинуть на бойовищі, в розпалі битви, все ж мають ще якусь іскорку надії на життя і на перемогу. Герої Базару вмирали без надії, із рідною піснею на устах, виявляючи винятковий гарт духа, в історії України записаний тим глибшими літерами, що заламались наші визвольні змагання головно через замалу національно-державницьку свідомість мас, внаслідок байдужости їх до збройної боротьби за своє політичне визволення. Україна програла війну з Росією тому, що насправді вели її тільки „лицарі абсурду", яких було замало у порівнянні з численними кадрами регулярної ворожої армії. Щойно „у горі і бурі революції" — як писав Івак Мазепа — відроджувалась нація та усвідомлювали українські маси, хто вони і чого прагнуть.

Тільки крізь призму тодішньої дійсности, крізь призму тодішньої духовости мас можна розглядати й розуміти українську революцію. Вихідною точкою її розуміння мусить стати ствердження факту існування в Україні окупаційного режиму формально від часу поразки під Полтавою 1709 р., а фактично ще раніше, — від часу підписання злощасного Переяславського договору 1654 року. Шевченко геніяльно схопив цю ситуацію своїм висловом про поневолені Москвою народи, які мовчали, бо „благоденствували". А після Шевченка це мовчання простяглось ще на півсторіччя. Бо хоч у той час вже йшов процес пробудження саме під могутнім впливом „Кобзаря", але ж у 1914-17 рр. не виходило в Україні ні одної української газети, не появлялося ні одної нової книжки, не було ні одної школи.

Тільки виходячи з такої точки зору, можна — і треба — розглядати період 1917-21 рр., як могутній, величний зрив, як історичне чудо, як джерело оптимізму. І тоді, на такому тлі, коли треба було починати від „абв" національно-політичного освідомлювання, Базар набере теж іншої барви, іншого сутнього значення. Це не буде зайва втрата 359 живих істот, не буде епілог ряду помилок у військових плянуваннях в таборах інтернованих у Польщі, де зродилась ідея Другого Зимового походу. Жертви під Базаром — це найочевидніший, найпереконливіший доказ такого перероджування національної психіки, про яке годі було й мріяти серед „тиші" царської реакції. Очевидно, і тих 359 розстріляних під Базаром — це тільки уламок мільйонових мас. Але й тому це символ. І той символ ані трохи не затьмарився в наступних 37 роках неволі. Нині знову ж в Україні панує чорна реакція тих самих обрусителів, які, хоч користуються іншим словництвом, іншими вивісками, наставлені так само на перетворення української нації в малоросійську аморфну масу. З такого символу, як Базар, черпається віру в даремність усіх спроб викривити народну душу.

EN MAL TIEMPO

Наша филаделфійська сусідка, український католицький щоденник „Америка", надрукувала у трьох своїх числах з 11, 12 і 14-го листопада довгу статтю д-ра Дмитра Бучинського з Мадриду з оцінкою виступу Української Капелі Бандуристів і танцювальної групи „Орлик" у столиці Еспанії 22-го жовтня ц. р., про який була довша рецензія п. Я. Стельмахова з Мадриду в „Свободі" з 31-го жовтня ц. р. У згаданій статті д-ра Д. Бучинського, затитулованій „En hora buena", що відповідає нашому „у щасливу годину", чи „в добрий час", заторкнено деякі основні й принципові проблеми української спільноти в Америці. Тому, що ці проблеми поставлено в такому світлі, яке діяметрально протирічить нашим найглибшим переконанням і заперечує те, що можна б назвати нашою ідеологією, на якій базується вся діяльність українців в Америці і Канаді, вважаємо за необхідне зайняти в цій справі становище.

Наші застереження стосуються до третьої частини статті д-ра Д. Бучинського, надрукованій в „Америці" з 14-го листопада ц. р. Щоб виключити будь-які непорозуміння і дати читачам повний образ того, про що мова в цьому коментарі, згадану третю частину статті передруковуємо в цілості на іншому місці в цьому ж числі „Свободи".

Нас, зокрема, інтересує становище д-ра Д. Бучинського до патронату американського амбасадора Джана Дейвіса Ладжа над концертом Капелі в Мадриді, що д-р Бучинській називає „фатальною помилкою" та „екстраваґанцією", якої „вже не можна направити", але якої „треба абсолютно вистерігатися". Таку науку дає українцям в Америці д-р Д. Бучинський з Мадриду, мотивуючи її тим, що: 1. „невільно нам дозволяти собі на такі екстраваґанції, щоб в країнах-державах — шукати собі патронатів навіть між чужосторонніми дипломатами...", зокрема — як це виходить з дальших міркувань п. Бучинського — між американськими дипломатами, бо „дипломатія-дипломатією, а еспанці мають на американців свої погляди"; і 2. „через Еспанію та її столицю, завдяки зрозумінню еспанських урядових кол для нашої визвольної політики, ми дійшли дальше, як могли дійти в інших країнах", а „через Мадрид ми добилися до таких політичних осередків у світі, до яких не могли добитися навіть з Вашинґтону".

Твердження д-ра Д. Бучинського треба перечитати кілька разів, щоб повірити, що це справді так написано. Проте, навіть і тоді ми схильні були перейти над цими твердженнями до порядку, потішившись, що ці блискавки і громи на українців в Америці д-р Бучинський викликав тільки на те, щоб при їх допомозі розправитись із своїми суперниками на еспанському терені, яких він називає у своїй статті „п. Ц." і „п. інж. К.". Але, на нещастя, д-р Д. Бучинський саме в той час, за посередництвом одного із своїх приятелів у цій країні, надіслав до Редакції „Свободи" рецензію на одне українське видання в Америці, в якій малощо не називає зрадницею „молоду українку, уродженку сояшної України", яка „перейшла разом із батьками цілий страсний шлях у часі другої світової війни", а тепер сміє твердити, що „Канада — моя друга батьківщина". Значить, справа не в полемічних арґументах, але таки в принциповому становищі, яке вимагає нашого становища, тим більше, що Автор оспорюваної рецензії належить до найпродуктивніших публіцистів і друкує свої статті майже по всіх українських газетах у вільному світі.

Ми не думаємо входити в принципові дебати над проблемою „двох батьківщин". Такі дебати у „Свободі", яка саме цього року відзначає своє 65-річчя, що є рівнозначне із 65-річчям побудованої на принципі й концепції двох батьківщин Американської України, були б дебатами над питанням: чи день є ясний, а ніч темна. Д-рові Бучинському вільно це оспорювати, йому вільно нас називати, як йому вигідно. Ми можемо тільки ствердити: З'єдинені Держави Америки і Канада є не тільки для їх громадян, якими є також і подавляюча більшість українців, але й для їх мешканців таки справді і в кожному відношенні другою батьківщиною і їм, як таким, належить наша повна віддатність і вірність, яку ми їм добровільно і без будь-якого примусу, чи — кажучи словами д-ра Бучинського — „натиску" присягали. Зоряний американський прапор є для нас усіх таким самим нашим прапором, як є ним синьо-жовтий український, і ми маємо всі причини на те, щоб ними обидвома однаково пишатись і їх однаково шанувати та до загину їх обороняти.

Для повноти образу згадаємо, що в кожночасній американській практичній політиці є багато дечого, з чим ми не погоджуємось і що часом навіть дуже гостро критикуємо. Але ми це робимо в ім'я Америки і для Америки, нашої „другої батьківщини", ідеали і цілі якої в кожному відношенні співзвучні з найкращими історичними ідеалами Української Нації.

Ці короткі принципові ствердження дають відповідь і на всі інші закиди д-ра Д. Бучинського та його евентуальних однодумців на адресу українців в Америці чи Канаді. Для Капелі Бандуристів, у якій на всіх 35 її членів є 19 повноправних громадян Америки, двоє повноправних громадян Канади і 14 мешканців Америки, що очікують на завершення процедури, щоб стати громадянами Америки, амбасадор Ладж не є жадним „чужосторонним" дипломатом, але є їхнім власним дипломатичним представником, представником їхньої країни, отже його протекторат над ними і їхнім виступом самозрозумілий. Якщо еспанці „мають свою думку про американців" в такому сенсі, на який натякає д-р Бучинський, то ця їхня думка відноситься і до Капелі, і до нас усіх, і ми з Капелею були б нікчемні, якби хотіли здобувати приязнь еспанців відхрещуванням від того американського прапора і від тієї американської країни, бо це було б рівнозначне з нікчемністю зради. Натомість, наша Капеля подвійно виконала б свою місію доброї волі, якщо б своїм виступом під українським і американським прапорами в Мадриді вплинула також на поліпшення опінії еспанців про Америку та американців.

Д-р Д. Бучинський вважає „фатальною помилкою" протекторат американського амбасадора, отже американського уряду над нашою Капелею Бандуристів та її концертом. Ми вважаємо це за честь і за одне з найбільших досягнень европейського турне Капелі, бо наша спільнота в цій країні, із своїм Українським Конгресовим Комітетом, як своєю політичною репрезентацією, та Злученим Українським Американським Допомоговим Комітетом, як своєю харитативною репрезентацією на чолі, докладає максимальних зусиль, щоб здобути цей протекторат Америки, сьогодні найбільшої та наймогутнішої остої волі в обличчі комуністичної загрози, для української визвольної справи. Нашою мрією є, щоб зоряний американський прапор міг повівати свобідно побіч синьо-жовтого українського прапора на американській амбасаді у Києві, столиці вільної Української Держави, та на амбасаді тієї ж вільної Української Держави у Вашинґтоні. Власне під цими двома прапорами ми й змагаємо до цієї великої мети, а д-р Д. Бучинський називає це нашою „фатальною помилкою".

Можна б дебатувати у зв'язку з твердженням д-ра Бучинського і вимагати від нього обіцяних доказів на те, що при допомозі й посередництві еспанських урядових кол українська справа потрапила дійти до таких „світових центрів", до яких не можна дійти з Вашинґтону. Але фактом є, що й сама Еспанія потребувала в минулому та й навряд чи погодила б сьогодні американським посередництвом у намаганні діставатись до деяких „світових центрів". Проте, цим ми в жадному разі не хочемо сказати, що недоцінюємо еспанської приязни для української справи. Навпаки. Ми можемо бути тільки вдячні нашим еспанським приятелям за їхнє „en hora buena" для нашої Капелі. Натомість вважаємо, що дуже — кажучи знову ж таки еспанською фразою — „en mal tiempo" — в „нещасливу годину" чи „в недобрий час" д-р Д. Бучинський написав свою критику.

ЛІТЕРАТУРА РОЗКЛАДУ

Книжковий ринок у З'єдинених Державах Америки, особливо той, що його реклямують у деяких нюйоркських щоденниках, перебуває сьогодні під знаком переможного наступу російських письменників. „Бестселлером" ч. 1, на протязі кільканадцятьох тижнів, до 9 листопада включно, був роман „Лоліта" Владіміра Набокова, письменника російського походження, що пише англійською мовою і водночас, під прізвищем Сірін, російською. З 17 листопада на перше місце в списку „бестселлерів" вийшов широковідомий уже не тільки у ЗДА, але й у всьому світі, роман підсовєтського російського письменника Бориса Пастернака, якого „за поетичну творчість і плекання великих традицій російської літератури" відзначено нагородою Нобеля і який під тиском совєтського режиму з цієї нагороди зрезиґнував.

Роман Пастернака, його зміст і мистецькі вартості, вимагає окремого розгляду, вже хоч би тому, що не в усьому цей роман заслуговує на ту високу оцінку, яку дала йому західня критика. Але ж варто на цьому місці торкнутися справи роману Набокова „Лоліта", що для нього завойовано увагу американської читацької публіки не так може самою реклямою, як використанням низьких людських інстинктів.

Появився роман Набокова в липні ц. р. в одному з найбільших нюйоркських видавництв під схвальний гомін рецензентів, прихильні оцінки яких надруковано здебільша одного й того самого дня в усіх великих американських щоденниках. Але ще важливішою і цікавішою є передісторія видання цього роману, бо вона характеризує ті шляхи й засоби, якими протискається цього роду література до широких читацьких кіл.

Роман „Лоліта", темою якого є пристрасть 40-літнього мужчини до неповнолітніх „німфет" (дівчат від 9 до 14 літ) і її трагічно-злочинні перепетії (щоб здобути свій „ідеал" герой роману одружується з матір'ю Лоліти, а коли ця стає йому перешкодою, готується її вбити, і потому, як Лоліта тікає з іншим розпусником, вбиває його, як свого суперника) в Парижі, а пізніше в З'єдинених Державах Америки, Владімір Набоков задумав ще в 1939 році, перебуваючи у Франції. Спершу написав він на цю тему коротку новелю російською мовою. Живучи вже в Ітаці, у ЗДА, Набоков від 1949 до 1954 року „опрацював" згадану тему в англійській мові. Написаний уже роман хотів він видати анонімово, але потім роздумався і вирішив його публікувати під своїм англійським літературним іменням — Владіміра Набокова. Але ні одно з американських видавництв не погодилося видати цей перверсійний твір, і тоді Набоков переслав його до Парижу у видавництво „Олімпія", яке спеціялізується у видаванні англійською мовою порнографічних книжок, заборонених у Великій Британії і в З'єдинених Державах Америки. Там роман Набокова і був надрукований, правда, в скороченому вигляді, бо навіть „Олімпія" не відважилася випускати „Лоліту" у її повному тексті. Французька влада спочатку поширювання роману заборонила, але потім — після різних заходів — свою заборону відкликала і дозволила продавати його, але ... з-під ляди, чи пак з-під поли, не виставляючи на вітринах.

Цікаво ще відзначити, що видавництво „Олімпія", яке погодилося видати „твір" Набокова, було засноване в 1953 р. молодим французьким видавцем Морісом Жиродіюсом після того, як він збанкротував на видаванні мистецьких книжок. Жиродіюс, що — як заявляє він сам — особисто ненавидить порнографічні книжки, перейшов на видавання усякої порнографії, включно з книжками на теми сатанізму та садизму. З порнографією пішло йому краще, і тепер він видає кожного року яких двадцять-двадцятьп'ять „ходових" книжок у високому тиражі, роблячи на цьому добрий „бизнес".

Видана „Олімпією" по-англійськи „Лоліта" привернула увагу зблязованої публіки і деяких американських видавничих кіл. Одно з нюйоркських великих видавництв відкупило від Жиродіюса право видання цієї книжки на Америку і видрукувало її, як реклямують, уже понад 100-тисячним тиражем. „Лоліта" Набокова викликала в ЗДА цілу бурю суперечливих оцінок. З одного боку, роман гостро засуджено, як відразливий, розпусницький і найгірший в цьому роді твір, і вилучено з деяких публічних бібліотек, а з другого боку, він знайшов пристрасних оборонців, готових дошукуватися в цьому романі речей, яких там зовсім нема, включно із трагедією сучасної людини. Прихильники роману не тільки раді бачити його на першому місці в списку „бестселлерів", але й починають вимагати признання для Набокова Національної Книжкової Нагороди, що її розділюють у ЗДА в березні кожного року.

Дуже характеристичне ставлення до цього „роману" російської еміґрантської критики. Вона прийняла його з захопленням, мовляв, успіх „Лоліти", як і „Доктора Живаґо", дає росіянам усі підстави для „національної гордости", мовляв, „літературний сезон в Америці почався і проходить під знаком незвичайного успіху русских писменников". Російські літературні критики називають „Лоліту", яка є одним із найяскравіших виявів безецности й морального розкладу, блискучою і гострою сатирою на

(Закінчення на стор. 4-тій)

З наших буднів

МОЛОДЬ — НАДІЯ ЕМІҐРАЦІЇ

Тут і там чуєте нарікання на нашу молодь „збоку" старшого громадянства, а, поправді, немає чого так дуже нарікати. В школах вона вчиться знаменито, здобуває відзначення, стипендії, а далі вже й пнеться на „високі" посади. Не належить до різних „ґенґів", не затруюється наркотиками, не бешкетує і не заповнює криміналів.

Ну, а те, що, замість козачка і коломийки, охотніше витанцьовує всякі „вуґі-буґі", то може Бог і Україна якось їй це простять.

Одне певне, що ця наша молодь знайде шлях до об'єднання і т. зв. консолідації скорше від старшого громадянства. Ми, старші й середні, то вже хіба об'єднаємось аж на Иосафатовій долині, коли затрублять архангельські сурми на Страшний суд. А от молоді не говорять про консолідацію, а практично її здійснюють.

І, по-моєму, заслужено похвалив їх за те голова Об'єднаного Комітету організацій м. Ню Йорку, п. Іван Винник, на концерті 2-го Фестивалю Молоді в минулу неділю.

— Виходить таке, — сказав п. Винник, — що замість того, щоб молоді брали добрий приклад від нас, старших, то в цьому випадку ми, старші „примушені" брати приклад від молодих...

„Радісним святом" названо Фестиваль у газетці-одноднівці, що вийшла з тієї нагоди під символічним титулом „Єдність". Чуєте, чого прагне молодь, Вш. Батьки Народу?.. Єдности. І під цим кличем працює з весни 1957-го року Координаційна Комісія Молодечих Організацій Ню Йорку. Її очолює молодий православний священик, о. Т. Міненко, а її членами є 12 організацій молоді — різних напрямків та віровизнань, з тут народженого покоління і з новоприбулих. Старанням тієї Комісії вже другий рік підряд відбуваються в дружній, товариській атмосфері молодечі Фестивалі, що починаються; звичайно, спортовими змаганнями, а закінчуються концертом.

Ці Фестивалі мають теж і практичний аспект — здобування коштів для створення Катедри Українознавства при Колумбійському університеті. І треба направду подивляти молодих, амбітних ентузіястів цього діла! Батьки народу ведуть на цю тему безконечні дискусії, пишуть кілометрові статті, а молоді — вперто роблять своє: збирають гроші!

На Фестивалі забирає слово в цій справі молодий, тут народжений хлопець, Петро Кузьма, голова Ліґи Української Католицької Молоді. Він сказав:

— В Америці є стільки і стільки каледжів і університетів. В них росіяни мають скільки то курсів російської мови, поляки — стільки то курсів польської мови, і так далі. А де ми, українці?

Такі арґументи переконують.

Взагалі — цікаво порівняти тон публічних виступів представників старшого і молодшого покоління. Старші („батьки народу") промовляють піднесеним тоном, патетично, буяють попід хмари, снують візії т. зв. світлого майбутнього. Молоді говорять спокійно, рчево, намічають конкретні пляни і конкретну роботу. Це досить дивно спостерігати, бо повинно бути навпаки. Чому воно так — не знаю. Може тому, що тепер часи „перевернені?" А може молодь вже дечого навчилася на досвіді і розчаруваннях батьків?..

— Ми живемо в сучасності, — сказав мені один з молодих, — а наші батьки в минулому і в майбутньому, яке їм теж уявляється, як минуле. А до минувшини немає вороття.

Ікер.

Д-р мед. Роман Осінчук

ПИТАННЯ ЛЮДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я В ПОЗАЗЕМНИХ ПРОСТОРАХ

(3)

Шостою здоровною проблемою є їжа та питво під час лету. Поживу треба брати з собою в якомусь дуже сконцентрованому стані, найліпше в формі паст чи папок, які можна було б легко втискати до уст із спеціяльних плястичних посудин. З уваги на брак ґравітації, уживання ложок чи ножів там неможливе. На висотах апетит далеко більший, як на Землі. За обрахунком учених, денне запотребування для простірного пілота становить 3-3½ тисячі кольорій, тобто на 1000 кальорій більше, як на Землі. Апетит збільшують, треба думати, нервові тензії. Гірше з питвом. Рідини, за браком нормального тиснення, розприскуються на всі сторони, а під час пиття попадають до бічних носових порожнин чи синусів. Тим то всі рідини мусять бути в спеціяльному ел[я]стичному посуді, з якого людина могла б їх висисати. Коли спожива вже дістанеться до шлунку, травлення її відбуватиметься нормальним способом. Отже з їдженням і питтям можна ще дати собі раду. Тяжча справа з людськими відходами. Із сечею радять робити так, як це роблять у військових ракетових літаках, а саме віддавати її в спеціяльні рурки. Щодо калу, то, коли б людина летіла на короткий час, на 2-3 дні, її можна було б приготувати так, щоб вона не мусіла віддавати його під час лету. Відомо, що людина може не мати стільця упродовж цілого тижня без яких-будь злих наслідків. Якщо ж пілот мусів би стілець віддати, то кал треба було б збирати в плястичні торби, відсмерджувати і маґазинувати в якомусь місці. При довших летах, на час кількох тижнів, місяців чи років, усі ці труднощі виростають до складних проблем, а саме до потреби більшого місця і збільшення тягару ракети. Тоді треба було б подумати про утворення якоїсь ляболаторії, яка б могла переробляти всі зужиті матеріяли (наприклад: з двоокису вуглецю одержувати кисень; із сечі й калу добувати воду) та продукувати деякі віджвичі матеріяли і т. д. Одним словом, треба було б витворити циклічний процес для розкладу людських відходів та синтезування із здобутого матеріялу віджвичих продуктів. Деякі вчені радять брати з собою згадані вище альґи, які будуть забирати кал і сечу для свого віджвлення, а самі пізніше стануть продуктом для віджвлення пілотів. Крім того вони споживатимуть двоокис вуглецю, а продукуватимуть потрібний для людини кисень. Другу можливість віджвлювання висуває моряк, біохемік і лікар Керл Кларк, який радить віджвлятися цукрованою водою з домішкою вітамінів, мінералів та білковин — у формі папки з домішкою тертого паперу.

Сьомою здоровною проблемою є вплив космічної радіяції. Здавалося б, що найкращим матеріялом для ізоляції кабін було б оливо, але, з огляду на велику вагу, не знати чи його можна було б практично для цього використати. Треба мати на увазі, що сила космічної радіяції, яка, на підставі обсервації з останніх американських сателітів, починається на висоті 6 тисяч миль від Землі і розпросторюється на 7-7½ тисяч миль (а дехто твердить, що 40 тис. миль), є дуже сильна і вимагає спеціяльної ізоляції кабін. Як знаємо, радіяція може спричинити дуже грізні пошкодження тіла і, впливаючи на ґени, викликати некорисні для людини мутації та згубні наслідки в поколіннях. Експериментальні миші й щурі, які побували в бальонах навіть не на такій висоті, вертались по короткому побуті в просторах зовсім сиві. Нема ще певности, чи згадана зона космічної радіяції сягає від бігуна до бігуна нашої Землі. Якщо так, то наш подорожний, як висловлюється Сімонс, мусів би спішитись так, як той, хто перебігає через запалену суху траву.

Нарешті, восьмою здоровною проблемою є психічний стан пілота. У позаземному просторі нема дня і ночі, а є лише постійний присмерк (чи досвіток) із вічно ясними, немерехтливими зорями, нема голосу (бо нема повітря), а є лише страшна, абсолютна монотонність. В кабіні панує докучлива безмежна самота. Герон у журналі „Америкен Сайентист" наводить багато експериментальних прикладів впливу монотонних ситуацій на психічний стан людини, які приводять до емоційних реакцій, зорових галюцинацій тощо. Самотність також приводить до депресії. Такий витривалий дослідник, як адмірал Ричард Е. Бирд, по шістьох місяцях побуту в антарктичній ночі попав у дуже погану депресію, а летун Доналд Фарел, побувши не цілий тиждень в експериментальній ізольованій кабіні, попав у такий психічний стан, що, коли його випустили з кабіни, накинувся з поганою лайкою на всіх присутніх і поводився ненормально. Летуни, які побували навіть короткий час на висотах, бачили різні привиди: гіпопотама, який сміявся до летуна, ліліпута, який сидів на кружку скорости й заслоняв вказівки і т. п. Все це спричинювала лише коротка самотність і монотонність. А що ж тоді говорити про міжплянетний лет? Як обраховують вчені, від Землі до Марса треба було б летіти 258 днів, а на Марсі треба чекати 466 днів до часу, коли Земля опиниться на найближчому місці в своїй орбіті, щоб повернутись до неї найкоротшою дорогою. Чи можна передбачити, які емоційні забурення розвинуться по такій довгій самотності й монотонності? Через все це пілот у просторі повинен бути в постійному контакті з Землею, мусить мати якесь зайняття під час лету (контроля різних інструментів і т. ін.), музику чи телевізію. Але навіть такі речі ледве чи розв'яжуть психологічні проблеми на довший час!

Людина у просторах безвладна і нічого не може сама заініціювати. Тому всі справи, зв'язані з летом, мусять бути полагоджувані на Землі, а це справа техніки й медицини.

Але виникає ще одно питання: чи знайдеться така людина, яка згодиться при цих тяжких умовах покинути бодай на коротку хвилину свою Матір-Землю? Відповідь на це дає доктор Сімонс. Він каже: „Це одна з найбільших нагод і один із найпочесніших покликів людини, щоб здобути безмежний світ". Вчені посилатимуть у Всесвіт малі, більші і ще більші звірята для експериментів, а коли, як каже д-р Стапп, трикратно повернуться на Землю живими і неушкодженими шимпанзе, тоді прийде черга на людину. Додамо від себе до слів д-ра Сміта, що здоровим об'явом у людини є, коли вона незадоволена, натомість нездоровим, коли вона знеохочена.

Покищо скупі, а деколи й оповиті таємницею, дані про лети в безмежні простори не дають багато до задоволення людини, хоч, правда, не спричинюють і її знеохочення. Одно з певністю можемо сказати, що для вияснення неясного, люди-очайдухи, і то в більшій кількості, напевно знайдуться.

Сергій Литвиненко

ОЛЕКСА ГРИЩЕНКО

Слово, виголошене під час товариської зустрічі з нагоди відкриття виставки праць О. Грищенка в Ню Йорку

Маю велику честь привітати одного з найвизначніших мистців, що їх видала Україна, і його шановну дружину. Ця виставка присвячена 75-літтю життьового шляху нашог мистця.

Твори, які ми бачимо, охоплюють 38 років творчости мистця, таким чином вона є ретроспективна, показує його від перших успіхів в Европі до останніх днів.

Олекса Грищенко походить з козацько-чумацької родини, з тих околиць України, що тісно пов'язані з її історією. Село Криловець, де він народився, лежить у найближчому сусідстві Путивля, відомого із „Слова о полку Ігоря", Батурина, Чернігова, Крут... Тут пройшла молодість мистця і він і досі говорить бездоганною мовою тих північно-українських земель. Тут у шкільних роках мав він тісні знайомства з такими визначними діячами, як Сергій Єфремов, Михайло Коцюбинський, Микола Чернявський, Микола Зеров, Ісаак Мазепа, батько нашої відомої малярки Галини, був шкільним товаришем Грищенка. Борисові Грінченкові допомагав Грищенко сортувати матеріяли до його славного словника.

Олекса Грищенко студіював спочатку філологію і біологію в Києві, Москві та Петербурзі, але скоро після того віддався зовсім малярству.

Тоді він написав кілька книг російською мовою про зв'язки російської ікони з Візантією і Заходом, які ще й досі уважаються дуже авторитетними.

Під час революції у Москві під його наглядом реставровано Вишгородську ікону Богоматері, і його авторитет був такий високий, що йому пропоновано директорство Третяковської ґалерії.

Але у 1919 р. Грищенко покинув Москву і через уже захоплену большевиками Україну пробився до Царгороду. Тут жив він у великих нестатках, але все таки створив ряд акварель, які побачив у нього і набув славний американський археолог Томас Вітмор з Бостону.

Це уможливило Грищенкові виїхати спочатку до Атен, де, між іншим, влаштував він свою виставку в музеї візантійського мистецтва в 1923 р., а згодом осів у Франції.

Цей період усім добре відомий. Тоді, як писав один з авторитетних критиків, „молодий українець здобув Париж".

Треба згадати, що лише в самому Парижі наш мистець мав 14 власних виставок у передових ґалеріях. А сьогодні його твори є в багатьох музеях і великих колекціях по цілому світі.

Минулого тижня був О. Грищенко на прийнятті в Фундації д-ра Барнеса у Филаделфії, де по довгих роках зустрівся знову з 17-ма своїми творами, що висять поруч творів Сезана, Ренуара, Матіса і інших великих майстрів.

Грищенкова творчість була добре відома на західньо-українських землях, де він виставляв свої образи від 1931 року у збірних виставках. Мушу згадати, що в 1931 р. він подарував Українському Національному Музеєві у Львові один із своїх найкращих образів „Корсика". У Львові вийшла і перша його монографія пера Павла Ковжуна, а в 1937 році відбулась там же перша індивідуальна виставка Грищенка.

Майже на всіх виставках, які влаштовувало Об'єднання Мистців Українців в Америці, Грищенко брав участь, і його твори були завжди окремою окрасою виставок. Перед кожною виставкою доводилося чути багато разів: „А буде Грищенко? А що він прислав?"..

Грищенко належить, безсумнівно, до найбільших мистців світового мистецтва, і з цього ми горді, але подвійно горді ми з того, що Грищенко є наш. Грищенко не тільки нас не цурається чи не соромиться, як це буває, а скрізь і завжди, не оглядаючись на наслідки, заявляє про свою приналежність до української нації.

Найкращим доказом цього є написана ним французькою мовою, а тепер пару тижнів тому перевидана українською мовою книжка „Україна моїх блакитних днів". Ця книжка мала прекрасні рецензії французької критики.

Крім того, Олекса Грищенко є наш як маляр. Він є не лише маляр-українець, а він є український маляр. У музеї модерного мистецтва в Парижі, ‚Де же де Пом' під образом Грищенка висить табличка з написом: „Л'еколь юкреніен", яка говорить про те, що Грищенкова праця має своє власне українське обличчя відмінне від інших. А подивитись на кольорит його образів. Хоч сюжети їх не-українські, вони нам близькі і милі. І це тому, що, покидаючи примусово свою дорогу Батьківщину, він набрав повне серце й душу променів і тепла українського сонця, блиску княжих емалій і ніжного смутку софіївських мозаїк — і тепер майстерною рукою кладе ці всі скарби на свої образи. Тому вони нам духово такі рідні, такі близькі й такі побажані. І нічого дивного, що вони роблять і на чужинців таке велике враження, мають таку високу мистецьку оцінку.

Можна було б ще дуже багато говорити про многогранну творчість Грищенка, але це — компетенція мистецтвознавців. Хочу на закінчення постаратись знайти ще додаткове джерело, з якого Грищенко черпав, розвиваючи свій великий талант, джерело, яке за 35 років перебування виключно в чужому середовищі допомогло йому зберегти так твердо своє національне обличчя. Мені здається, що цим джерелом була і є пані Грищенко, яка, полюбивши його далеку батьківщину, своїми ніжними руками підтримувала його світильник вірности і любови. За це їй від нас і цілого українського народу велика хвала і щира подяка.

Бажаю дорогим панству Грищенкам багато світлих творчих років!

● **Відомий американський поет, 88-річний Роберт Фрост,** дорадник у справах поезії в Конґресовій бібліотеці, дістав 5,000-долярову нагороду фундації Гартворда за „визначний вклад в розвиток американської поезії". Фрост був уже чотири рази відзначуваний нагородою Пуліцера. Недавно він гостро виступив проти тих модерних поетів, які „пишуть тільки для себе зрозумілі поезії".

En hora buena

З нагоди виступу Капелі Бандуристів і Балету „Орлик" у Мадриді.

(Передрук із „Америки" з 14-го листопада 1958, у зв'язку з коментарем "En mal Tiempo" на 2-ій сторінці в цьому числі „Свободи").

Нас запевняли деякі члени „Асоціяції Українців — Приятелів Еспанії", що в поїздці Капелі Бандуристів по Европі ніяких її виступів в Еспанії не проєктується і, коли „з ласки" було вирішене дати один концерт в Мадриді, а другий у Барцельоні, то — це особиста заслуга п. інж. К., який і досі фігурує головою згаданої Асоціяції, хоч два роки вже не живе в Еспанії.

Таке рішення, у своїх основах, зовсім помилкове.

Воно свідчило б, щоб деякі люди не визбулися чаду московської пропаґанди, що клала поза дужки життя „фашистівську Еспанію!" Розтрясати цього питання не будемо, бо тут для нього немає місця, але скажемо виразно: Через Еспанію та її столицю, завдяки зрозумінню еспанських урядових кол для нашої визвольної боротьби й нашої визвольної політики, ми дійшли дальше, як могли дійти в інших країнах. Можу доказати, що через Мадрид ми добилися до таких політичних осередків у світі, до яких не могли добитися навіть з Вашинґтону.

Хочемо виразно сказати, що еспанський світ для нас багато зробив, більше як Німеччина й не погоджуємося з таким трактуванням „з ласки" тоді, коли на Німеччину заплановано аж таку велику кількість концертів.

Це велика помилка!

Нам здавалося, що Капелю Бандуристів в Европу вислало українське громадянство зі З'єдинених Держав Америки (ЗДА а не московська США! — Д. Б.) і Канади. А тим часом у Мадриді довідуємося, що це заслуги п. К. Про ці заслуги говорив п. Ц., про це він писав, про це говорив сам п. К. кореспондентові „Банґвардії Еспаньолі" в Барсельоні, що маємо задокументоване на сторінках цього щоденника з 24. 10. 1958 р. Він же, п. К. приїздив до Еспанії із Бельгії на громадський кошт Капелі, хоч в кожній країні в нас доволі щирих патріотів, які безкоштовно полагодять дрібніші справи Капелі (а є ще спеціяльний імпресаріо на Европу! — Д. Б.).

Виступ Капелі в Мадриді патронував американський амбасадор п. Джан Дейвіс Ладж. Ми абсолютно не маємо нічого проти цієї симпатичної людини але це була величезна помилка. П. Ц. заявив, що таке було бажання „Приятелів Капелі Бандуристів" у Дітройті, таке бажання мали висловити самі бандуристи, як американські громадяни.

Помилка фатальна. Її направити не можна, але подібних, і в багатьох інших випадках, треба абсолютно вистерігатися. Не вільно нам дозволяти собі на такі екстраваґанції, щоб в країнах - державах — шукати собі патронатів навіть між чужосторонніми дипломатами, навіть нашими приятелями, поминаючи господарів. А це, спеціяльно має своє значення в Еспанії. Ясне, що дипломати часто патронують різні імпрези, без обурення господарів, але тільки в таких випадках, коли виступають їх земляки зі своєю програмою. В нашому випадку маємо діло з Капелею Українських Бандуристів.

На еспанський випадок ми звернули увагу п. Ц., але було вже запізно (а запізно через самого п. Ц. — Д. Б.). Він щойно два тижні перед приїздом Капелі „розкрив усі пляни", просив навіть людей про „нові ідеї", але ніяких змін у його „ідеях" не можна було робити, бо все вже було пересуджене, все договорене й зроблене. Цим нерозважним кроком п. К. і п. Ц., в певних моментах, поставили в прикре положення навіть амбасадора Ладжа. Хотіли, щоб він запрошував на концерт вибраних нами чужих дипломатів. Він цього зробити не міг і це для кожного ясне: запрошувати всіх, або нікого.

Коли ми дозволяємо собі приписати вину за цей цілком недипломатичний учинок п. К. і п. Ц., то тільки тому, що вони повинні були знати, що можна, а що не можна робити в Мадриді і навіть у випадку, назвім його умовно: „американського натиску", для нашого загального добра й для добра Капелі Бандуристів, — повинні були його відкинути. Це був їх обов'язок! І обов'язок тим більший, що українці з-поза Еспанії не орієнтуються в еспанських відносинах.

У „Вільному Слові", Торонто 4. 10. 1958 читаємо таке: „Фірма АУПЕ (Асоціяція Українців — Приятелів Еспанії) дозволить надати концертові репрезентативного характеру, як своєрідного жесту для Еспанії і культурної співпраці між обома націями".

Дуже гарно написано, але...

Хто слухав інтерв'ю бандуристів в Еспанському Національному Радіо 21 жовтня 1958, завважив таке здивування еспанця: „Агора йо ентієндо: пор ке амбахадор амерікано" — тепер я розумію: чому американський амбасадор". Це було сказано у формі іронічній.

Але на цьому не скінчилося. Нас збентежило й затривожило це, що еспанські особистості, якби на злість, якби змовилися, відмовлялися від запрошень на концерт. І сподівання наші, якими ми так раділи, — не сповнились. Не зрозуміле було для нас також, чому на другий день по концерті, на сім столичних щоденників тільки три, принесли нотатки про концерт. Треба було трохи покрутитися між нашими щирими приятелями, поговорити від серця і справа стала ясна.

— Читали запрошення? — спитали мене. Я такого не мав. Подав мені його — еспанець зі словами: „читайте!".

І без читання знав я чим воно пахне.

А на запрошенні виразно стояло, що на концерт запрошує Асоціяція Українців — Приятелів Еспанії, концерт патронує американський амбасадор, а просять еспанських „екселенцій!"

— Це дуже не зручно, приятелю, і ви про це повинні знати! Ми вас вважали кращими приятелями Еспанії.

Ясне, що я намагався виправдати Асоціяцію, кажучи, що члени хору мають американське громадянство, що амбасадор заплатив половину великих коштів пропаґанди (про це інформував публічно п. Ц. — Д. Б.). Але одержав я дуже гірку відповідь:

— Ви найкраще про це знаєте, що ми українцям радо помагали. На виставку в 1956 році ми дали вам залі, ми заплатили кошти друку Каталогу. (Пояснюю, що кошти друку цього Каталогу виносили 27 тисяч песет — Д. Б.). Чи ви до нас зверталися за допомогою? — продовжував мій розмовник, ще при двох свідках. Капеля Бандуристів і Балет „Орлик" не потребують ніякої реклями, ніякого патронату. Який інтерес ви зробили? Коли йшло про допомогу, то на це тут є ми!

Ці останні слова були сильно підкреслені. А не знав я ще тоді, що Капеля від'їхала від нас з 30-тисячним дефіцитом.

Є люди в Мадриді, що цілком інакше думали використати приїзд Капелі, але, на жаль, перед ними все скривали, бо п. К. та ще декілька осіб приїзд Капелі вважали своїм монополем.

Замість „своєрідного жесту для Еспанії" „Асоціяція Українських Приятелів Еспанії подала гірку пігулку, спричинюючи нашій справі в Еспанії велику шкоду.

Не забуваймо теж, що дипломатія — дипломатією, а еспанці мають на американців свої погляди.

З нагоди спільного репрезентативного виступу Капелі Бандуристів і Балету „Орлика" була видана чудова програмка. Програмка дійсно репрезентативна, але в ній багато помилок, яких не повинно там бути. Перші: транскрипція прізвищ незгідна з правилами транскрипції українських прізвищ еспанською мовою. Видно, що нас ще мало „гамanували" наші історичні „опікуни", коли ми так легко зрікаємося нашого „й" в закінченнях прізвищ. Мені пояснили, що такі директиви прийшли з Америки. Коли так, то це директиви фальшиві!

Є в цій програмці багато фальшивок історичного характеру, яких у цього роду літературі не повинно бути. Вже досить про нас фальшують інші. Ми мусимо говорити правду, не дивлячись, чи вона комусь буде смачна, чи ні. Проклад: Максим Залізняк „герой українського повстання проти невільництва XVIII сторіччя". Що за дипломатична фраза? Виходить, що нас поневолювало XVIII ст.! Чому не сказати: проти польського поневолення? Чому пізніше ображуватись, що чужинці перекручують факти, коли ми самі це робимо. В ім'я чого? — питаю.

А навпаки у статті, друкованій у програмці, „Національна українська музика", автор чи автори, хоч могли багато конкретного сказати на цю тему, без зайвого згадування імен наших географічних сусідів, то чомусь згадують їх що „десяте слово". Замість згадати хоч би Йоганна Гердера, дослідника нашого фолкльору, то чомусь, комусь вигідніше згадувати Белю Бартока. На 12-ти сторінках можна було дати кращі пояснення до пісень і більше конкретнішого сказати про українську музику, пісню, бандуру й танок. Але: хто в хаосі ходить, то трудно, щоб йому присвічувало світло.

Мадрид, у жовтні 1958 Р. Б.

Дмитро Бучинський

(„Америка", 14 листопада 1958)

● Іракського бриґадира Мехмеда Алі військовий суд в Баґдаді засудив на 10 років в'язниці за те, що за попереднього прозахідного режиму назвав у своїй промові через радіо президента З'єдиненої Арабської Републіки Нассера — диктатором. Цим він ніби тяжко образив Нассера, дійсного диктатора.

УКРАЇНСЬКА ВІЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК У ЗДА
($11\frac{1}{2}$ Вест 26 вул., Н. Й.)

повідомляє, що наступне засідання „Семінару з проблем господарської, фінансової, соціяльної, зовнішньої та внутрішньої політики" відбудеться в середу 26 листопада 1958 року в 6 год. 30 хв. — 8 год. 30 хв. веч., в приміщенні Академії. На засіданні проф. Б. Мартос виступить з доповіддю на тему: „Характеристика сучасного господарського ладу в СССР".

ЛІТЕРАТУРА РОЗКЛАДУ

(Закінчення зі стор. 2-гої)

„духоту, фальш і банальність"... американського життя і геніяльним портретом ...людини, яка намагається вирватися із вирахуваного світу банальности. Чи не єдиний голос протесту проти такого трактування роману „Лоліта" висловила представниця старшої російської генерації Ксенія Денікіна, слушно підреслюючи, що самий сюжет роману — це щось гірше, як непристойність, що це — література, яка може затруїти й звести на манівці молодь, і тому з нею треба боротися як з моральним наркотиком.

Але таких голосів засудження небагато, і до того ж вони заглушуються безоглядною реклямою, чужою для будь-яких моральних критерій і принципів.

Н. В.